

1949 - 1950 devresinde Türkiye lehine tanınan 55 milyon 300 bin dolârlık keşide hakkı mukabilinde bir miktar dolâr karşılığı Türk liralарının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde açılacak % 5 ve % 95 tesmiye olunacak iki özel hesaba yatırılması hakkında mektup teatisi suretiyle yapılan Anlaşmanın onanmasına dair Kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/667)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Kararlar Müdürlüğü

Sayı : 71-1483,6-131

11 . I . 1950

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

1949 - 1950 devresinde Türkiye lehine tanınan 55 milyon 300 bin dolârlık keşide hakkı mukabilinde bu miktar dolâr karşılığı Türk liralарının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde açılacak iki özel hesaba yatırılması hakkında mektup teatisi suretiyle varılan anlaşmanın onanmasına dair Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 29 . XII . 1949 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Kanun tasarısının gerekçe ve ilişkileriyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan

Ş. Günaltay

GEREKÇE

7 Eylül 1949 tarihli «Avrupa memleketleri arasında Ödeme ve Takas Anlaşması» ile 1949 - 1950 devresi için Avrupa memleketlerinden ceman 53 milyon 300 bin dolâr tutarında keşide hakkı temin olunmuştur. Bunu mütaakıp Fransız Hükümeti ile yapılan müzakereler neticesinde Fransa'nın memleketimiz lehine munzam olarak 2 milyon dolârlık bir keşide hakkı daha vermesi sağlanabilmişti. Bu suretle mezkûr devre için alacağımız keşide hakları yekûnu 55 milyon 300 bin dolâra baliğ olmuştur.

Vaşington'daki ECA (Ekonomik İş Birliği) İdaresi Türkiye'nin bu tiraj hakları mukabilinde ne Avrupalılara ne Birleşik Amerika'ya karşı her hangi bir tediye veya borçlanma ile mükellef tutulamıyacağını kararlaştırmış, ancak Türkiye tarafından istimal olunacak tiraj hakları mukabillerinin Türk lirası olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde açılacak bir hesaba yatırılmasını, bu hesabın % 95 tesmiye oluacak kısmının, ECA İdaresi ile Hükümetimiz arasında zaman zaman varılacak mutabakat gereğince ekonomik haklanma programlarımızın iç finansmanında kullanılabileceğini veya mali veya iktisadi çalışmalarımız ve müşküllerimizin hal ve tesviyesine tahsis edilebileceğini, bildirmiş, hesabın % 5 nispetindeki ikinci kısmı ile de Birleşik Amerika Hükümetinin Türkiye'de yapacağı masrafların kapatılmasını teklif etmiştir.

Bu teklif incelenmiş ve uygun görülerek, bu bapta, Dışişleri Bakanımızla Amerika Birleşik Devletlerinin Ankara Büyük Elçisi arasında ve 5436 sayılı Kanunun verdiği yetki çerçevesinde mektup teatisi sureti ile Anlaşmaya varılmıştır.

Menfaatlerimize uygun olan bu Anlaşma onanmak üzere ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Ticaret Komisyonunun raporu

T. B. M. M.

Ticaret Komisyonu

Esas No. 1/667

Karar No. 44

21 . I . 1950

Yüksek Başkanlığa

1949 - 1950 devresinde Türkiye'ye tanınan 55 300 000 dolârlık keşide hakkı mukabilinde bu miktar dolâr karşılığı Türk Lirasının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde açılacak % 95 ve % 5 tesmiye olunacak iki özel hesaba yatırılması hakkında Dışişleri Bakanı ile Amerika Birleşik Devletlerinin Ankara Büyük Elçisi arasında mektup teatisi suretiyle varılan Anlaşmanın onanmasına dair Başbakanlığın 11 . I . 1950 gün ve 71/1483 6 - 131 sayılı tezkeresine bağlı kanun tasarısı Komisyonumuzca incelendi.

Avrupa milletleri arası anlaşmaya bağlı olan işbu tasarının konuşulmasında davet edilen Devlet Bakanı, Ekonomi ve Ticaret Bakanı ile Maliye Bakanlığı temsilcilerinin yaptıkları açıklamalar dinlendi. İşbu 55 300 000 dolârlık hibe yoluyla yapılan keşide hakkının bir kısmının İktisadi Devlet Teşekkülleriyle katma bütçeli daireler iktisadi kalkınmamız için hariçten celbedecekleri tesis malzemesine ve diğer bir kısmının da Ticaret Bakanlığı emrinde serbest ticarete tahsis edildiği ve ancak her iki tahsisin de anlaşma gereğince Haziran 1950 sonuna ka-

dar akreditifleri açılmak suretiyle katî siparişlere bağlanması meşrut olduğu aksi halde sarf edilemeyen kısmın iptal edileceği anlaşıldı.

Memleket menfaatine uygun olarak yapılan ilk anlaşmaya müsteniden tanınmış ve mahiyeti hibe olan işbu keşide hakkının tayin edilmiş olan süre içinde hakkıyla memleket nefyine olarak kullanılmasını sağlamaya ve bu mümkün olmadığı takdirde sürenin uzatılması için icab eden teşebbüslere şimdiden girişilmesi lüzumunu belirten Komisyonumuz işbu kanunun kabul ve tasvibini uygun görmüştür. Kamutaya sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa arz olunur.

Ticaret Komisyonu

Başkanı

Ankara

A. Çubukcu

Kâtip

Niğde

H. Ulusoy

Kırklareli

Ş. Ödül

Trabzon

M. Yarımbıyık

Sözcü

Gaziantep

C. Alevli

Kars

A. Sürmen

Trabzon

A. Sarıalioğlu

Van

M. Koçak

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1949 - 1950 devresinde Türkiye lehine tanınan 55 milyon 300 bin dolârlık keşide hakkı mukabilinde bu miktar dolâr karşılığı Türk liralarnın Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde açılacak % 95 ve % 5 tesmiye olunacak iki özel hesaba yatırılması hakkında Dışişleri Bakanı ile Amerika Birleşik Devletlerinin Ankara Büyük Elçisi arasında mektup teatisi suretiyle varılan Anlaşmanın Onanmasına dair Kanun tasarısı

MADDE 1. — Avrupa Ekonomik İş Birliği Sözleşmesine katılan Avrupa memleketlerinin 1949 - 1950 devresinde, Türkiye lehine tanıdıkları ceman 55 milyon 300 bin dolârlık keşide hakkının Türkiye tarafından kullanılacak kısımlarına tekabül eden Türk liralarnın Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde açılacak iki ayrı hesaba yatırılması ve bunlardan % 5 tesmiye olunacak hesabın ECA İdaresince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin Türkiye'de yapacağı masrafları için kullanılabileceği, % 95 ismini taşıyacak ikinci hesabın ise Cumhuriyet Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında mutabık kalınacak belli gayelere tahsis edilebileceği hususunda ve 5436 sayılı Kanun hükümleri dairesinde Dışişleri Bakanı ile Amerika Birleşik Devletlerinin Ankara Büyük Elçisi arasında mektup teatisi suretiyle varılan Anlaşma kabul edilmiş ve onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu onay eder.

Başbakan <i>Ş. Günaltay</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>N. Erim</i>
Devlet Bakanı <i>C. S. Barlas</i>	Adalet Bakanı <i>Fuad Sirmen</i>
Millî Savunma Bakanı <i>H. Çakır</i>	İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı <i>N. Sadak</i>	Maliye Bakanı <i>İ. R. Aksal</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. Banguoğlu</i>	Bayındırlık Bakanı <i>Ş. Adalan</i>
Ekonomi ve Ticaret Bakanı <i>Vedat Dicleli</i>	Sa. ve So. Y. Bakanı <i>Dr. K. Bayizit</i>
Gümrük ve Tekel Bakanı <i>Dr. F. Ş. Bürge</i>	Tarım Bakanı <i>Cavid Oral</i>
Ulaştırma Bakanı <i>Dr. K. Satır</i>	Çalışma Bakanı <i>Reşat Ş. Sirer</i>
	İşletmeler Bakanı <i>Münir Birsal</i>

Ekselâns Necmettin Sadak,
Dışişleri Bakanı
Ankara

7 Eylül 1949 tarihli Avrupahlararası Ödeme ve Takas Anlaşmaları gereğince Türkiye emrine âmade kılınan tiraj haklarının - bu tiraj hakları İktisadi İş Birliği İdaresince mezkûr Anlaşma gayeleri için katılan memleketlere yapılan dolâr yardımıyla ilgili olduğu, nispette - istimalinden mütevellit vecibelere dair olarak iki Hükümetimizin temsilcileri arasında ahiren yapılan görüşmeleri hatırlatmakla şeref duyarım.

1. Avrupahlararası Tediye ve Takas Anlaşması gereğince muamele yapmaya yetkili Teşekkülün Türkiye lehine açılan tiraj haklarını kullandığı nispette, Türkiye Hükümeti kendi namına Merkez Bankasında açılacak hususi bir mahallî hesabına mütenasip miktarlarda Türk Lirası yatıracaktır.

2. Yatırılacak miktarlar, katılan memleketler tarafından emre âmade kılınan ve Teşekkülün İktisadi İş Birliği İdaresine bildireceği şekilde Türkiye lehine istimal olunan keşide haklarının dolâr kıymetine muadil olacaktır. Bu kıymet, katılan memleketleri tiraj haklarını temin ile mükellef kılmak üzere, mezkûr memleketlere fiilen tahsis edilen Amerikan dolâr meblağlarına aynen tekabül edecektir.

3. Türkiye'ye sağlanan emtia, hizmet ve teknik bilgiye mukabil İktisadi İş Birliği İdaresi tarafından yapılan dolâr tediyaatına ait olarak Amerika Hükümetince Türkiye Hükümetine muntazaman tebligat yapılması münasebetiyle: Amerika Hükümeti, katılan memleketlerce emre âmade kılınan ve teşekkül tarafından İktisadi İş Birliği İdaresine bildirildiği şekilde Türkiye lehinde istimal olunan tiraj haklarının dolâr kıymeti hakkında zaman zaman Türkiye Hükümetine tebligatta bulunacak ve bunun üzerine Türkiye Hükümeti bu tebligat sırasında başa baş kıymeti haiz bir rayiç üzerinden muadil miktarda lirayı Milletlerarası Para Fonuna yatıracaktır.

Şayet bu kabîl tebligat sırasında Türk Lirasına ait bir başa baş kıymet için fon ile mutabık kalınmış ise, ve Türkiye'ye yapılan ithalât için Türk lirası mubayaası ile ilgili bir veya birden fazla rayiç varsa, veyahut da bu kabîl tebligat sırasında Türk Lirasına ait bir başa baş kıymet için fon ile mutabık kalınmış ise, bu maksada mahsus rayiç veya rayiçler Türk ve Amerikan Hükümetleri arasında karşılıklı olarak kararlaştırılacaktır. Yukardaki maksatlar için, tebliğ tarihi her defasında tebligatın taallük ettiği ödemenin son günü itibar edilecektir.

4. Bu nota teatisi ile ilgili para tediyeleleri aşağıdaki kayıt ve şartlar mucibince icra ve tedvir edilecektir.

(a) Amerika Hükümeti, muaddel 1948 İktisadi İş Birliği Kanunu ile alâkadar muamelelerden mütevellit idari masraflara dair ihtiyaçlarını zaman zaman Türkiye Hükümetine bildirecek ve Türkiye Hükümeti istenilen meblağları, hususi hesapta mevcut bakiyelerden, ve Amerika Hükümetinin tebliğde rica ettiği şekide, temin edecektir.

(b) Tiraj haklarının istimali suretiyle yapılan yardım karşılığı yatırılan her meblağın % 5 i Türkiyedeki masraflarına karşılık olmak üzere Amerika Hükümetinin emrine tahsis edilecek, ve yukardaki (a) paragrafı hükümleri mucibince temin olunan meblağlar evvelâ bu paragraf mucibince tahsis edilen miktarlara ilâve edilecektir.

(c) Türkiye Hükümeti, Amerika Hükümetiyle zaman zaman mutabık kalacağı maksatlar için hususi hesapta kalan bakiyeden para çekebilecektir. Hususi hesaptan para çekmek maksadiyle Türkiye Hükümeti tarafından yapılacak müracaatların tetkiki esnasında; Türkiye'de dahilî nakdî ve ma'î istikrazın gelişme veya idamesi, veya istihsal faaliyetinin veya milletlerarası ticaretin teşviki, veya Türkiye dahilinde yeni kaynakların araştırılması veya geliştirmesi gibi ihtiyaçlar, ve bahusus aşağıda yazılı noktalar Amerika Hükümeti tarafından göz önünde bulundurulacaktır:

(1) Türkiye'nin ve sair katılan memleketlerin istihsal kabiliyetini artırmaya mâtuf geniş programın cüzüleri de dâhil olmak üzere, proje ve programlara, ve haricî masrafları 1948 İktisa-

dî İş Birliği Kanunu veya muaddel maddeleri mucibince sağlanan yardımlarla, veya Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının ikrazlarıyla karşılana proje ve programlara ait masraflar.

(2) Amerika Birleşik Devletleri kaynaklarının noksanlığı veya kifayetsizliği yüzünden, Amerika dâhilinde ihtiyaç duyulması muhtemel maddelerin araştırılması veya istihallerinin munzam olarak geliştirilmesi için yapılacak masraflar.

(3) Millî borçların, ve bilhassa Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına veya sair bankalara olan borçların müessir şekilde itfası.

(d) Paragraf 4 - b) mucibince tahsis edilip, 30 Haziran 1952 tarihinde hususi hesapta bakiye kalan sarf edilmemiş meblâğlar hariç, diğer serbest bakiyeler Amerika Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında ileride mutabık kalınacak maksatlar için Türkiye dâhilinde istimal edilecektir. Şu kadar ki, Amerika Hükümetinin mutabakatı, kanuni tasdika veya Amerika Kongresinin müşterek kararına tâbidir.

(5) Bu nota mucibince mahallî para yatırma mükellefiyeti sadece tiraj haklarına inhisar etmektedir ki, bilindiği üzere tiraj haklarında ödeme mecburiyeti mevcut değildir.

Ekselânsınızdan üstün saygılarımı kabulünü dilerim.

İmza

George Wadsworth

30 Kasım 1949

Ekselâns,

Meali aşağıda yazılı 21 Kasım 1949 tarihli ve 1693 sayılı mektubunuzu almış olduğumu bildirmekle şeref kazanırım:

« 7 Eylül 1949 tarihli Avrupalılararası Ödeme ve Takas Anlaşmaları gereğince Türkiye emrine âmade kılınan tiraj haklarının - bu tiraj hakları İktisadi İş Birliği İdaresince mezkûr anlaşma gayeleri için katılan memleketlere yapılan dolâr yarımıyla ilgili olduğu nispette - istimalinden mütevellit vecibelere dair olarak iki Hükümetimizin temsilcileri arasında ahiren yapılan görüşmeleri hatırlatmakla şeref duyarım.

1. Avrupalılararası Tediye ve Takas Anlaşması gereğince muamele yapmaya yetkili Teşekkülün Türkiye lehine açılan tiraj haklarını kullandığı nispette, Türkiye Hükümeti kendi namına Merkez Bankasında açılacak hususi bir mahallî hesabına münasip miktarlarda Türk lirası yatırılacaktır.

2. Yatırılacak miktarlar, katılan memleketler tarafından emre âmade kılınan ve Teşekkülün İktisadi İş Birliği İdaresine bildireceği şekilde Türkiye lehine istimal olunan keşide haklarının dolâr kıymetine muadil olacaktır. Bu kıymet, katılan memleketleri tiraj haklarını temin ile mükellef kılmak üzere, mezkûr memleketlere fiilen tahsis edilen Amerikan dolâr meblâğlarına aynen tekabül edecektir.

3. Türkiye'ye sağlanan emtia, hizmet ve teknik bilgiye mukabil İktisadi İş Birliği İdaresi tarafından yapılan dolâr tediye na ait olarak Amerika Hükümetince Türkiye Hükümetine muntazaman tebligat yapılması münasebetiyle;

Amerika Hükümeti, katılan memleketlerce emre âmade kılınan ve teşekkül tarafından İktisadi İş Birliği İdaresi bildirildiği şekilde Türkiye lehinde istimal olunan tiraj haklarının dolâr kıymeti hakkında zaman zaman Türkiye Hükümetine tebligatta bulunacak ve bunun üzerine Türkiye Hükümeti bu tebligat sırasında başa baş kıymeti haiz bir rayiç üzerinden muadil miktarda lirayı Milletlerarası Para Fonuna yatıracaktır.

Şayet bu kabil tebligat sırasında Türk Lirasına ait bir başa baş kıymet için fon ile mutabık kalınmış ise, ve Türkiye'ye yapılan ithalât için Türk Lirası mübayaası ile ilgili bir veya birden fazla rayiç varsa, veyahut da bu kabil tebligat sırasında Türk Lirasına ait bir başa baş kıymet

için fon ile mutabık kalınmamış ise, bu maksada mahsus rayiç veya rayiçler Türk ve Amerikan hükümetleri arasında karşılıklı olarak kararlaştırılacaktır. Yukardaki maksatlar için, tebliğ tarihi her defasında tebligatın taallük ettiği ödemelerin son günü itibar edilecektir.

4. Bu nota teatisi ile ilgili, mahallî para tediyeleri aşağıdaki kayıt ve şartlar mucibince icra ve tedvir edilecektir :

a) Amerika Hükümeti, muaddel 1948 İktisadi İş Birliği Kanunu ile alâkadar muamelelerden mütevellit idari masraflara dair ihtiyaçlarını zaman zaman Türkiye Hükümetine bildirecek ve Türkiye Hükümeti istenilen meblâğları, hususi hesapta mevcut bakiyelerden, ve Amerika Hükümetinin tebliğde rica ettiği şekilde, temin edecektir.

b) Tiraj haklarının istimal surtiyle yapılan yardım karşılığı yatırılan her meblâğın % 5 i, Türkiye'deki masraflarına karşılık olmak üzere Amerika Hükümetinin emrine tahsis edilecek, ve yukardaki (a) paragrafı hükümleri mucibince temin olunan meblâğlar evvelâ bu paragraf mucibince tahsis edilen miktarlara ilâve edilecektir.

c) Türkiye Hükümeti, Amerika Hükümetiyle zaman zaman mutabık kalacağı maksatlar için hususi hesapta kalan bakiyeden para çekebilecektir. Hususi hesaptan para çekmek maksadiyle Türkiye Hükümeti tarafından yapılacak müracaatların tetkiki esnasında: Türkiye'de dahilî nakdî ve malî istikrazın gelişme veya idamesi, veya istihsal faaliyetinin veya Milletlerarası ticaretin teşviki, veya Türkiye dâhilinde yeni kaynakların araştırılması veya geliştirilmesi gibi ihtiyaçlar, ve bahusus aşağıda yazılı noktalar Amerika Hükümeti tarafından göz önünde bulundurulacaktır :

(1) Türkiye'nin ve sair katılan memleketlerin istihsal kabiliyetini artırmaya mâruf geniş programın cüz'üleri de dâhil olmak üzere, projeye programlara, ve haricî masrafları 1948 İktisadi İş Birliği Kanunu veya muaddel maddeleri mucibince sağlanan yardımlarla, veya Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının ikrazlarıyla karşılanan proje ve programlara ait masraflar,

(2) Amerika Birleşik Devletleri kaynaklarının noksanlığı veya kifayetsizliği yüzünden, Amerika dâhilinde ihtiyaç duyulması muhtemel maddelerin araştırılması veya istihsallerinin munzam olarak geliştirilmesi için yapılacak masraflar,

(3) Millî borçların, ve bilhassa Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına veya sair bankalara olan borçların müessir şekilde itfası.

d) Paragraf 4 (b) mucibince tahsis edilip, 30 Haziran 1952 tarihinde hususi hesapta bakiye kalan sarf edilmemiş meblâğlar hariç, diğer serbest bakiyeler Amerika Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında ileride mutabık kalınacak maksatlar için Türkiye dâhilinde istimal edilecektir. Şu kadar ki, Amerika Hükümetinin mutabakatı, kanuni tasdik veya Amerika Kongresine müşterek kararına tâbidir.

(5) Bu nota mucibince mahallî para yatırma mükellefiyeti sadece tiraj haklarına inhisar etmektedir ki, bilindiği üzere tiraj haklarında ödeme mecburiyeti mevcut değildir.

Ekselânsınızdan üstün saygılarımın kabulünü dilerim.»

Yukardaki hususata Hükümetinin muvafakatini bildirmekle bahtiyarım.

Ekselânsınızdan en üstün saygılarımın kabulünü rica eylerim.

Ekselâns

Bay George Wadsworth,
Amerika Birleşik Devletleri
Büyük Elçisi

Ankara

İmza

Necmeddin Sadak